

III. PRIVATINĖ TEISĖ

DRAUDIMINIS ĮVYKIS KAIP PROFESINĖS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO PASKIRTIES ĮGYVENDINIMO PROBLEMA

Doktorantas Saulius Bulka

AB „Lietuvos draudimas“
J. Basanavičiaus g. 12, 2600 Vilnius
Telefonas 68 63 06
Elektroninis paštas bulka@ldr.lt

*Pateikta 2001 m. rugsėjo 5 d.
Parengta spausdinti 2001 m. gruodžio 27 d.*

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros
docentas dr. **Leonas Virginijus Papirtis** ir AB „Lietuvos draudimas“ Administravimo departamento
juriskonsultas **Anatolijus Burinskas***

S a n t r a u k a

Įvedus privalomąjį profesinės civilinės atsakomybės draudimą, iškilo ir šios draudimo rūšies paskirties įgyvendinimo problema. Viena iš šių įgyvendinimo problemų yra draudiminiai įvykiai. Dabartiniu metu neribojama sudaryti tokias draudimo sutartis, kuriose būtų numatytas labai mažas draudiminių įvykių sąrašas. Tokios sutartys iš esmės tenkina tik draudimo įmonių interesus. Iškyla reali grėsmė, kad profesinės civilinės atsakomybės draudimas neatliks savo paskirties, t.y. daugeliu atveju neapsaugos draudėjo nuo žalos, kuri kilo jam vykdant profesinę veiklą, atlyginimo. Šiuo metu nėra įteisintos įstatymo lygmeniu tvarkos, kuri užtikrintų draudimo šalių interesų pusiausvyrą, o kartu ir profesinės civilinės atsakomybės draudimo paskirties įgyvendinimą. Pagrindinių nuostatų (kriterijų) nustatant, ar konkretus įvykis laikytinas draudiminiu įvykiu, įteisinimas įstatymo lygmeniu būtų būdas spręsti susidariusią problemą.

Straipsnyje bandoma atskleisti draudiminio įvykio požymius, išskirti jį iš kitų įvykių bei nustatyti pagrindines draudiminių įvykių nustatymo nuostatas (kriterijus).

1992 m. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos notariato įstatymas įpareigojo notarus, prieš jiems pradėdant vykdyti savo funkcijas, apdrausti savo civilinę atsakomybę [2]. Taip Lietuvoje atsirado nauja draudimo rūšis – profesinės civilinės atsakomybės draudimas. Šiuo metu profesinės civilinės atsakomybės draudimu privalo draustis įvairių profesijų atstovai: advokatai, notarai, audito įmonės, asmens sveikatos priežiūros įmonės ir įstaigos, turtą vertinančios įmonės ir t.t. Ateityje žadama dar labiau padidinti draustinų profesijų skaičių, pavyzdžiui, teismo antstolių [3].

Šios specifinės draudimo rūšies svarba neabejotina. Daugelis žmogaus veiklos sričių (dėl savo specifikos) yra susijusios su padidėjusia žalos atsiradimo tikimybe (rizika), todėl atitinkamos srities specialistas turėtų būti apsaugotas nuo galimų finansinių nuostolių, kurie gali atsirasti nukentėjusiesiems pareiškus pretenzijas dėl žalos atlyginimo. Be to, šia drau-

dimo rūšimi apsaugomi ir trečiųjų asmenų (nukentėjusiųjų) turtiniai interesai, nes žalą, kuri kilo dėl profesinės veiklos, padaręs asmuo gali stokoti lėšų jai atlyginti.

Taigi įstatymų leidėjas siekia apsaugoti atitinkamų profesijų atstovų interesus nuo galimų neigiamų padarinių jos profesinės veiklos metu. Tačiau vien įpareigojimai drausti profesinę civilinę atsakomybę savaime problemos neišsprendžia. Kartu su profesinės civilinės atsakomybės draudimu atsirado ir šios draudimo rūšies įgyvendinimo problema.

Ne itin palanki yra dabartinė draustinių profesijų atstovų padėtis. Specialistas „įmetamas“ į draudėjo statusą ir daugiau juo nesirūpinama. Nors Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo (toliau tekste – Draudimo įstatymas) 4 straipsnyje numatyta, kad draudimo rūšis ir pagrindines nuostatas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai [4], tačiau ši įstatymo norma (dėl pagrindinių nuostatų) kol kas yra tik deklaratyvus pobūdžio. Šiuo metu galiojantys įstatymai, įtvirtinantys privalomąjį profesinės civilinės atsakomybės draudimą, nenumato jokių šios draudimo rūšies įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos. Tokia situacija sudaro galimybes nukrypti šiai draudimo rūšiai nuo jos paskirties – apsaugoti draudėją nuo galimų finansinių nuostolių (pvz., draudimo sutartimi buvo prisiimta labai maža draudimo įmonės atsakomybė).

Viena iš profesinės civilinės atsakomybės draudimo paskirties įgyvendinimo problemų yra draudiminiai įvykiai. Šiuo metu vykdant privalomąjį šios rūšies draudimą pagal draudimo įmonių savanoriškojo draudimo taisyklės gali būti pasirenkamos tokios draudimo įmonės taisyklės, kurios numato galimybę įmokėti mažas draudimo įmokas, tačiau kartu jos nustato ir labai mažą draudiminių įvykių sąrašą, kartu didindamos nedraudiminių įvykių sąrašą. Apisraudus pagal tokias taisykles, žalos atveju gali paaiškėti, kad pagal draudimo sutartį draudimo įmonė daugeliu atveju neprisiėmė atsakomybės už padarytus nuostolius.

Įstatymų leidėjui, įvedus privalomąjį profesinės civilinės atsakomybės draudimą, reikėjo išspręsti ir privalomai draustinių įvykių klausimą, t.y. kokie įvykiai privalėtų būti laikomi draudiminiais įvykiais.

Sudaryti baigtinį visų draudiminių įvykių sąrašą neįmanoma, nes kiekviena profesija turi savo specifiką, o kiekvienas įvykis niekada nėra identiškas kitiems įvykiams, taip pat ir kiekviena situacija, nors nedaug pakitusi, sukelia vis kitokių padarinių – kartu ir kitokį teisinį įvertinimą (kvalifikavimą), todėl šią problemą reikia spręsti kitaip – nustatant privalomai draustinių įvykių pagrindines nuostatas (kriterijus), kuriais remiantis būtų galima įvertinti, ar konkretus įvykis turėtų būti laikomas draudiminiu įvykiu.

Tokių pagrindinių nuostatų įteisinimas iš dalies užpildytų ir Draudimo įstatymo 4 straipsnio spragą (dėl pagrindinių nuostatų). Tačiau ši spraga, nors ir mažesnė, vis vien liktų, nes draudiminių įvykių klausimas yra tik viena iš daugelio šios draudimo rūšies įgyvendinimo problemų.

Atkreiptinas dėmesys, jog pagrindinės nuostatos dėl privalomų draudiminių įvykių nustatymo turėtų būti taikomos ne tik privalomojo, bet ir savanoriškojo profesinės civilinės atsakomybės draudimo atžvilgiu. Tokios nuostatos turi būti laikomasi dėl dviejų dalykų:

1. Be minėtų nuostatų (kriterijų): savanoriškasis profesinės civilinės atsakomybės draudimas turi tokią pačią realią grėsmę kaip ir privalomasis draudimas – prarasti savo esmę, t.y. jis neapsaugos draudėjo interesų nuo galimų neigiamų padarinių jo profesinės veiklos metu. Potencialus draudėjas ir čia turėtų rasti tobulą draudimo sistemą, todėl ir savanoriškasis draudimas turėtų turėti tam tikrus apribojimus, palaikančius draudimo šalių interesų pusiausvyrą.

2. Savanoriškasis profesinės civilinės atsakomybės draudimas, kaip finansinė ūkinė veikla, plėtosis tik tuo atveju, jei tenkins pagrįstus ir teisėtus draudėjo interesus. Tokia plėtotė būtų naudinga ne tik draudėjui, bet ir nukentėjusiajam, nes nuostolių atlyginimą garantuotų draudikas, todėl ši veikla, nepažeidžiant ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos principų, turėtų būti atitinkamai sureguliuota. Tokį sureguliovimą gali užtikrinti tik valstybė. Valstybė yra įpareigota reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad tarnautų bendrai tautos gerovei ir gintų vartotojo (šiuo atveju – draudėjo) interesus [1], todėl šioje srityje svarbus vaidmuo turėtų tekti valstybei, t.y. valstybė turėtų leisti draudikui parduoti tik kokybišką produktą (draudimo rūšį).

Pagrindinių nuostatų (kriterijų) nustatymas reikalauja iš pradžių išsiaiškinti draudimo rūšies objektą, išskirti draudiminį įvykį iš kitų įvykių – nustatyti šio įvykio požymius bei sąlygas.

Profesinės civilinės atsakomybės draudimo objektas

Vyrauja nuomonės, kad profesinės civilinės atsakomybės draudimo objektas įvardytas pačiame draudimo rūšies pavadinime: tai profesinė civilinė atsakomybė. Tokia nuomonė nepagrįsta, nes:

1. Įstatymai nenustato tokio objekto. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau tekste – CK) 464 straipsnyje [5] bei Draudimo įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad draudimo objektai gali būti neprieštaraujantys Lietuvos Respublikos įstatymams turtiniai interesai, susiję su draudėjo padaryta žala fizinio asmens turtui ar tam fiziniam asmeniui, taip pat žala, padaryta juridiniam asmeniui.

2. Civilinėje teisėje civilinio teisinio santykio objektas yra ta gėrybė, kuri reikalinga teisės subjektui savo poreikiams bei interesams tenkinti ir yra jų tenkinimo reali priemonė [6, p. 54]. Profesinė civilinė atsakomybė yra neigiamo padarinio atitinkama turtinio pobūdžio reakcija. Draudėjas, kaip civilinio teisinio santykio subjektas, turi tikslą siekti tokios gėrybės, kuri galėtų tenkinti jo interesus. Draudėjas yra *suinteresuotas* apsisaugoti nuo galimų nuostolių.

Taigi profesinės civilinės atsakomybės draudimo objektas yra draudėjo turtinis interesas, kuris kyla dėl padarytos žalos, susijusios su profesine veikla, fizinio asmens turtui ar tam fiziniam asmeniui, taip pat žala, padaryta juridiniam asmeniui. Kitaip tai draudėjo noras apsisaugoti nuo galimų įvykių neigiamų padarinių, kurių gali atsirasti jam atliekant profesinę veiklą.

Draudiminio įvykio požymiai

Profesinės civilinės atsakomybės draudimo draudiminio įvykio sąvokos, įteisintos įstatymu, nėra, todėl reikia išsiaiškinti, kas apskritai laikoma draudiminiu įvykiu. Draudiminio įvykio sąvoka pateikiama Draudimo įstatymo 2 straipsnyje: „draudiminis įvykis – draudimo sutartyje ar šio įstatymo nustatytas atsitikimas, kuriam įvykus, draudėjas, apdraustasis, naudos gavėjas ar tretysis asmuo įgyja teisę į draudimo išmoką“. Ši sąvoka draudiminį įvykį aiškina kaip juridinį faktą, kuris yra nustatytas įstatymo arba sutarties ir kurio atsiradimas sukelia draudikui teisinę pareigą išmokėti draudimo išmoką, o draudėjui, apdraustajam, naudos gavėjui ar trečiajam asmeniui subjektinę teisę reikalauti šios išmokos. Draudimo įstatyme nėra nustatytų draudiminių įvykių, todėl šiuo metu draudiminiai įvykiai nustatomi tik draudimo sutartimis.

Draudiminis įvykis panašiai apibūdinamas ir kitose šalyse. Pavyzdžiui, Vokietijoje: draudiminis įvykis (*Versicherungsfall*) suprantamas kaip draudimo teisės aktuose ar draudimo sutartyje numatytas atsitiktinis įvykis arba būseną, turinti ekonominių ūkinių padarinių bei sukurianti draudikui mokestinę pareigą. Draudiminis įvykis gali būti kaip žalingas atsitikimas (nelaimingas įvykis, katastrofa, avarija, liga, mirtis, nukentėjimas nuo nusikalstamos veikos ir pan.) arba kaip sukaktis (vestuvės, atitinkamas amžius ir pan.) [7, p. 493; 8, p. 498]. Ši samprata labiau atskleidžia draudiminio įvykio esmę, nurodo pagrindines draudiminio įvykio pasireiškimo formas.

Iš pateiktų sąvokų aiškėja, kad draudiminis įvykis gali būti atsitikimas, sukaktis, būseną ar kitoks reiškinys, su kuriuo civilinės teisės normos sieja civilinio teisinio santykio atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą. Draudiminis įvykis negali būti toks reiškinys, sukaktis ar įvykis, kuris neturi teisinių padarinių. Pavyzdžiui, asmeniui sukako 40 metų. Šis faktas pats savaime jokios juridinės reikšmės neturi, nes Lietuvos Respublikos įstatymai bei kiti norminiai aktai nesieja jokių teisių ar pareigų atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo. Tačiau šią sukaktį asmuo gali susieti su tam tikrų teisių ir pareigų atsiradimu ir pan. Tokiu atveju minėtas faktas įgaus juridinę reikšmę. Taigi vienas iš draudiminio įvykio požymių laikytinas ne bet koks faktas, o tik tas, kuris turi juridinę reikšmę, t.y. juridinis faktas.

Antrasis draudiminio įvykio požymis – juridinis faktas, nurodytas draudimo sutartyje. Nors ir kiekvienas draudiminis įvykis yra juridinis faktas, tačiau ne kiekvienas juridinis faktas yra draudiminis įvykis. Pavyzdžiui, įvykusi autoavarija sukelia nukentėjusiajam ir kaltininkui atitinkamas teises ir pareigas, tačiau šis juridinis faktas neturės jokių teisinių padarinių autoįvykio metu nukentėjusiai draudimo įmonei ir draudėjui, jeigu jis nebus nurodytas draudimo sutartyje.

Tačiau ir draudimo sutartyje nurodytą juridinį faktą ne visada bus galima laikyti draudiminiu įvykiu. Pavyzdžiui, nedraudiminiai įvykiai yra draudimo sutartyje nurodyti juridiniai faktai, kurie sukelia atitinkamus teisinius padarinius. Draudiminio įvykio, kaip draudimo sutartyje nurodyto juridinio fakto, atsiradimas turi sukurti draudėjui, apdraustajam, naudos gavėjui ar trečiajam asmeniui subjektinę teisę į draudimo išmoką, o draudikui – teisinę pareigą išmokėti draudimo išmoką. Tai trečiasis draudiminio įvykio požymis.

Įstatymų leidėjas draudiminį įvykį apibrėžia kaip atsitikimą. Šis žodis kilęs iš žodžio „atsitikti“, kuris gali reikšti ir pasitaikymą, ir įvykį [9, p. 57]. Manytina, kad įstatymų leidėjas norėjo pateikti draudiminį įvykį kaip atsitiktinį, t.y. tokį įvykį, kuriam atsirasti neturėjo įtakos draudėjo tyčinė veika. Tai leidžia daryti išvadą, kad šia sąvoka buvo bandoma išskirti dar vieną draudiminio įvykio požymį – atsitiktinumą. Tačiau Draudimo įstatyme pateikta sąvoka tiksliai ir išsamiai neatskleidžia draudiminio įvykio esmės, nes įvykis gali būti ir sukaktis. Pavyzdžiui, UAB „Lietuvos draudimo“ gyvybės draudimo 1997 m. liepos 25 d. Sutuoktuvinio draudimo taisyklių Nr. 003 37 punkte numatytas draudiminis įvykis – apdraustojo 21 metų sukaktis [10]. Draudiminio įvykio sąvoka turėtų būti išplėsta ir tiksliau paaiškinta, nes vien žodis „atsitikimas“ neparodo, kad nėra draudėjo tyčinės veikos darant įtaką draudiminio įvykio atsiradimui; be to, minėtas žodis neapima žodžio „sukaktis“ reikšmės. Taigi šiuo metu ketvirtasis draudiminio įvykio požymis turėtų būti suprantamas kaip atskirais atvejais kintantis požymis: vienu atveju – kaip atsitiktinumumas, kuris turėtų būti suprantamas kaip draudėjo neprisidėjimas tyčine veika prie draudiminio įvykio atsiradimo, kitu atveju – kaip sukaktis.

Tik nustačius šių požymių visumą, draudiminį įvykį galima išskirti iš kitų įvykių.

Profesinės civilinės atsakomybės draudimo draudiminio įvykio požymiai

Civilinė atsakomybė, kaip turtinio pobūdžio prievolė, atsiranda dėl įstatymo arba sutarties nustatytos prievolės neįvykdymo arba netinkamo jos įvykdymo [11, p. 364]. Profesinės civilinės atsakomybės draudimas apsaugo tik tuos draudėjo turtinius interesus, kurie yra susiję su profesine veikla, t.y. padaromas profesinės veiklos pažeidimas. Profesinės veiklos pažeidimas pasireiškia įstatymais ar kitais norminiais aktais, ar sutartimi nustatytos prievolės nevykdymu arba netinkamu jos įvykdymu. Kadangi profesinės veiklos pažeidimas pasireiškia veika (veikimu arba neveikimu), draudiminio įvykio kintamasis požymis (atsitiktinumumas arba sukaktis) kiekvienu konkrečiu atveju įgauna nekintamą reikšmę. Tačiau pats profesinės veiklos pažeidimas dar nėra profesinės civilinės atsakomybės draudimo požymis. Minėtas pažeidimas, priklausomai nuo aplinkybių, veikos pobūdžio, gali sukelti drausminę, administracinę ar baudžiamąją atsakomybę, tačiau civilinė atsakomybė gali ir nekilti. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 124 straipsnyje numatyta nusikalstama veika – neteisėtas abortas [12]. Tačiau dėl šios veikos civilinė atsakomybė nekils, jei nebus padaryta žalos pacientės sveikatai. Išskirtinis profesinės civilinės atsakomybės draudimo draudiminio įvykio požymis yra draudėjo veika – profesinės veiklos pažeidimas, dėl kurio kyla civilinė atsakomybė. Šis požymis išskiria profesinės civilinės atsakomybės draudimą iš kitų draudimo rūšių bei leidžia išvesti antrąjį, papildomą, šios draudimo rūšies požymį – specialųjį draudimo sutarties subjektą. Profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutarties šalimi – draudėju gali būti tik specialusis subjektas, t.y. asmuo, užsiimantis profesine veikla, kurią įstatymai numato kaip draustiną.

Profesinės civilinės atsakomybės draudimo draudiminio įvykio sąlygos

Be aptartų požymių, draudiminiam įvykiui atsirasti būtinos ir tam tikros sąlygos. Pagrindinės profesinės civilinės atsakomybės draudimo draudiminio įvykio sąlygos yra galiojimo vieta ir laikas. Draudimo sutarties šalys sutartyje numato draudiminės apsaugos galiojimo teritoriją (pvz., Lietuva, Europą) ir draudiminės apsaugos galiojimo laiką. Draudiminės apsaugos galiojimo laikas negali būti tapatinamas su draudimo sutarties galiojimo laiku, nes šios draudimo rūšies draudiminės apsaugos galiojimo laikas gali apimti įvykius prieš draudimo sutarties sudarymą bei kilusius padarinius arba nukentėjusiojo pareikštas pretenzijas pasibaigus draudimo sutarties galiojimui. Lietuvoje draudimo įmonės įvairiai nustato draudiminės apsaugos galiojimo laiką. Pavyzdžiui, UAB Draudimo kompanijos „Hermis draudimas“ draudimo taisyklėse draudiminės apsaugos galiojimo laikas sutampa su sutarties galiojimo laikotarpiu [13], o UADB „Seesam“ draudimo taisyklėse draudiminės apsaugos galiojimo laikas prasideda prieš sutarties įsigaliojimą ir baigiasi nustojus galioti sutarčiai [14]. Draudiminės apsaugos galiojimo laikotarpis, prasidėjęs nuo atitinkamos datos ir pasibaigęs draudimo sutarties įsigaliojimo metu, vadinamas retroaktyviu laikotarpiu arba retroaktyviu draudimo sutarties galiojimo terminu. Draudiminės apsaugos galiojimo laikotarpis, prasidėjęs pasibaigus galioti draudimo sutarties momentui ir pasibaigęs iki tam tikros nurodytos datos, vadinamas pratęstu pretenzijų pareiškimo laikotarpiu.

Dauguma draudimo įmonių nustato papildomas draudiminio įvykio sąlygas. Tai – nukentėjusiojo pretenzijos, ieškinio pateikimas draudėjui arba įsiteisėjęs teismo sprendimas, kuriuo konstatuojama draudėjo kaltė tretiesiems asmenims.

Definicija

Profesinės civilinės atsakomybės draudimo draudiminis įvykis – tai draudimo sutarties galiojimo metu bei nustatytoje draudimo teritorijoje įvykęs netyčinis draudėjo profesinės veiklos pažeidimas (sutartinės ar deliktinės prievolės neįvykdymas arba netinkamas jos įvykdymas), kuriuo buvo padaryta žala nukentėjusiajam (sveikatai ar gyvybei) ar jo turtui ir nukentėjusysis pareiškė reikalavimą draudėjui dėl padarytos žalos atlyginimo.

Draudiminio įvykio nustatymo pagrindinės nuostatos (kriterijai)

Išsiaiškinus profesinės civilinės atsakomybės draudimo draudiminio įvykio požymius bei sąlygas, galima pateikti ir pagrindines nuostatas (kriterijus), kurios leistų nustatyti, ar konkretus įvykis turėtų būti laikomas draudiminiu įvykiu. Atkreiptinas dėmesys, jog šios pagrindinės nuostatos (kriterijai) neturėtų riboti ir teisėtų draudimo įmonių interesų. Šios nuostatos turi užtikrinti profesinės civilinės atsakomybės draudimo įgyvendinimą, jo efektyvumą bei draudimo šalių teisėtų interesų pusiausvyrą, t.y. turėtų draudimo įmonėms nustatyti ne tik pareigą (atitinkamus įvykius pripažinti draudiminiais įvykiais), bet ir teisę nustatyti išimtis, kurias taikant įvykis galėtų būti laikomas nedraudiminiu įvykiu. Šios išimtis turėtų būti specialiai aptartos atitinkamame įstatyme.

Profesinės veiklos pažeidimas. Draudiminiu įvykiu turėtų būti laikomas draudėjo netyčinis profesinės veiklos pažeidimas, padaręs žalą fiziniam asmeniui arba fizinio asmens turtui, taip pat juridiniam asmeniui. Profesine veikla turėtų būti laikoma tik tokia veikla, kurią draudėjas turi teisę vykdyti (turi atitinkamą kvalifikaciją, leidimą, licenciją) ir kuri atliekama tik oficialiai pripažintais (teisėtais) būdais ir priemonėmis. Neįteisintas būdas ar priemonė gali sukelti profesinės veiklos pažeidimą, tačiau toks pažeidimas neturėtų būti laikomas draudiminiu įvykiu, nes nebūtų įmanoma teisinėmis priemonėmis nustatyti šio būdo arba priemonės pagrįstumo. Be to, toks įvykio pripažinimas draudiminiu prieštarautų ir vienam iš draudiminio įvykio požymių – atsitiktinumui. Draudėjas, vykdydamas profesinę veiklą ir taikydamas neįteisintus būdus ir priemones, veikia sąmoningai ir kryptingai, todėl šioje veikloje yra tyčiniai veiksmai ar neveikimas. Profesinės civilinės atsakomybės draudimas tokios veiklos nedraudžia.

Draudiminiu įvykiu turėtų būti pripažįstamas ir toks netyčinis profesinės veiklos pažeidimas, kuris užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Toks įpareigojimas laikyti draudiminiu įvykiu būtų pagrįstas, nes draudėjas šia veika nesiekė padaryti žalos nukentėjusiajam. Ši veika neprieštarauja ir nustatytiems draudiminio įvykio požymiams, todėl nėra pagrindo šią veiką laikyti nedraudiminiu įvykiu. Profesinės civilinės atsakomybės draudimas turėtų maksimaliai apsaugoti tiek draudėjo, tiek nukentėjusiojo interesus.

Atsakomybės dydis. Profesinės veiklos pažeidimas gali kilti dėl prievolės, kuri yra nustatyta įstatymo arba sutarties, neįvykdymo arba netinkamo jos įvykdymo. Šios prievolės atsiradimas gali sudaryti sąlygas atsirasti ir kitoms prievolėms, t.y. atsirasti netiesioginiams padariniams. Pavyzdžiui, advokatas, atstovaudamas klientui, netinkamai sudarė sutartį ir klientas patyrė žalą. Dėl patirtos žalos klientas negalėjo vykdyti kitų sutarčių ir dėl to patyrė didelių nuostolių. Profesinės civilinės atsakomybės draudimo objektas yra draudėjo turtinis interesas, susijęs su žalos padarymu, kuri kilo iš profesinės veiklos, todėl šia draudimo rūšimi privalėtų būti atlyginta tik tiesioginė žala, kuri atsirado iš profesinės veiklos.

Civilinio kodekso 4 straipsnis nustato, kad civilinės teisės ir pareigos atsiranda iš įstatymuose numatytų sandorių, taip pat iš sandorių, nors įstatymuose nenumatytų, bet šiems neprieštarujančių. Šiuo pagrindu draudėjas, nieko neverčiamas, gali su trečiaisiais asmenimis sudaryti tokią sutartį, kurioje šalių atsakomybė galėtų būti daug didesnė nei nustato įstatymai. Draudikas neturėtų būti įpareigojamas perimti visu mastu draudėjo sutartimi priimtą didesnę atsakomybę, nei nustato Lietuvos Respublikos įstatymai. Toks atsakomybės dydžio apribojimas ne tik turėtų įtakos sutarčių sudarymui, nustatant sutartinės atsakomybės dydį, bet ir sumažintų tikimybę sudarinėti tariamas sutartis, siekiant gauti draudimo išmoką.

Draudiminė apsauga asmenų atžvilgiu. Draudimo įmonėms turėtų būti palikta teisė riboti draudiminę apsaugą ir nukentėjusiųjų atžvilgiu, siekiant apsisaugoti nuo galimo piktnaudžiavimo ar pasinaudojimo atitinkama padėtimi. Tarp žalos kaltininko ir nukentėjusiojo įsiterpia draudikas, kuris yra įsipareigojęs atlyginti kaltininko (draudėjo) padarytą žalą nukentėjusiajam. Taigi yra nemaža tikimybė draudėjui ir nukentėjusiajam, palaikantiems artimus santykius arba vienas nuo kito priklausomiems, daryti įtaką atsiradusios žalos dydžiui ar net pačios žalos atsiradimo faktui. Pavyzdžiui, pilnametis sūnus pareiškia tėvui (gydytojui) pretenziją dėl žalos atlyginimo, žinodamas, kad tėvas yra apsidraudęs profesine civiline atsakomybe. Tėvo gynybinė pozicija greičiausiai tokiu atveju būtų pasyvi, nes draudimo išmoka atitektų jo sūnui. Panaši situacija suinteresuotumo prasme galėtų būti ir tada, jei draudėjas yra ekonomiškai arba darbo santykių pagrindu priklausomas nuo nukentėjusiojo, todėl atiribojimo principas turėtų būti draudėjo giminytės, svainytės ryšiai su nukentėjusiuoju arba atitinkamas ekonominis ar darbo santykiais pagrįstas priklausymas nuo nukentėjusiojo.

Draudiminės apsaugos galiojimas teritorijoje. Draudiminė apsauga turėtų galioti visoje Lietuvos teritorijoje, o ne atskiruose Lietuvos rajonuose ar miestuose, nes visoje Lietuvoje galioja tie patys įstatymai ir civilinė atsakomybė už profesinės veiklos pažeidimą nekinta. Be to, toks draudiminės apsaugos galiojimo teritorijos ribojimas šią draudimo rūšį atitolintų nuo jos paskirties įgyvendinimo. Lietuvoje draudėjo interesų neturėtų varžyti darbo vietos pakeitimai arba laikinas profesinių pareigų atlikimas kitame rajone ar kitame mieste. Pavyzdžiui, advokatas kaltinamojo interesus gina apeliacinės instancijos teisme, kuris yra kitame mieste.

Daugiau problemų kyla nustatant privalomai draustinus atvejus, kurių galiojimo teritorija apimtų ne tik Lietuvos teritoriją. Pagrindinis nustatymo kriterijus turėtų būti profesinės veiklos sistemingas vykdymas (o ne pavieniai atvejai) už Lietuvos Respublikos ribų. Esant tokiai sąlygai, draudikui turėtų būti palikta teisė drausti tik Lietuvos teritorijoje, jei draudėjo profesinė veikla būtų susijusi su tokiomis valstybėmis ar regionais, kuriuose yra visuotinai pripažinta nestabili politinė ar ekonominė padėtis ir pan.

Draudiminės apsaugos galiojimas laike. Vykdam profesinę veiklą, ne iš karto gali paaiškėti padaryti pažeidimai. Nuo profesinės veiklos pažeidimo momento ir iki žalos atsiradimo gali praeiti keleri metai. Pavyzdžiui, pastatyto namo grindys įtrūko po dvejų metų, pastatytus sunkesnius baldus. Vykdam statybos darbus buvo padaryta klaida (pažeidimas),

tačiau tuo metu žala neatsirado. Atkreiptinas dėmesys, jog ne visada žalos atsiradimo faktą būtų galima laikyti atitinkamo termino atskaitos tašku, nes žala gali atsirasti anksčiau, nei buvo pastebėta. Pavyzdžiui, gydytojo netinkamai atlikta operacija pažeidė paciento inkstus, tačiau aiškūs inkstų pažeidimo požymiai atsirado tik po pusės metų. Šiuo atveju žala paciento sveikatai atsirado profesinės veiklos pažeidimo momentu, tačiau šį faktą buvo galima buvo nustatyti tik po tam tikro laiko tarpo.

Atsižvelgiant į profesinės veiklos pažeidimo atsiradimo momentą bei žalos nustatymo momentą, draudikas turėtų būti įpareigotas nustatyti draudiminės apsaugos galiojimo laikotarpį nuo draudimo sutarties sudarymo momento iki trejų metų po žalos, kuri kilo dėl profesinės veiklos pažeidimo, padaryto draudimo sutarties galiojimo metu, atsiradimo arba jos nustatymo momento.

Dėl kitų draudiminio įvykio sąlygų. Dauguma draudimo įmonių pripažįsta draudiminį įvykį tik tokiu atveju, jei yra nukentėjusiojo rašytinė pretenzija arba ieškinys dėl žalos, kuri kilo profesinės veiklos metu, atlyginimo [15; 16]. Kitos draudimo įmonės pripažįsta draudiminiu įvykiu tik įsiteisėjusį teismo sprendimą, kuriuo konstatuojama draudėjo padaryta žala nukentėjusiajam [17; 18]. Dar kitos – įsiteisėjusį ir neskundžiamą teismo sprendimą [19; 20]. UADB „Seesam“ Teisininkų (advokatų) civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse Nr. 011 draudiminiu įvykiu laikomas kompromisinis susitarimas, taikos sutartis ir kt. [14].

Draudimo įmonės turėtų pripažinti draudiminiu įvykiu pagrįstą ir teisėtą rašytinę nukentėjusiojo pretenziją, kompromisinį susitarimą, taikos sutartį, jei yra aiškios įvykio aplinkybės ir dėl įvykio fakto bei žalos dydžio nekyla ginčų tarp draudėjo, nukentėjusiojo ir draudimo įmonės. Nukentėjusysis turi teisę reikalauti atlyginti žalą ir nesikreipdamas į teismą, todėl nėra pagrindo pripažinti draudiminį įvykį tik nustačius sąlygą, jei yra įsiteisėjęs teismo sprendimas. Nesutarus dėl įvykio ar žalos fakto ar žalos dydžio, draudimo įmonės privalėtų pripažinti draudiminį įvykį, jei įsiteisėjusiu teismo sprendimu ar nutartimi būtų konstatuojama draudėjo padaryta žala, kuri atsirado vykdant profesinę veiklą. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau tekste – CPK) 14 straipsnyje nustatyta, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas, nutartis ir nutarimas yra privalomi visoms valstybės institucijoms ar pareigūnams, visiems fiziniams asmenims, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms ir turi būti vykdomas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje [21]. Apylinkės ir apygardos teismų sprendimai įsiteisėja pasibaigus apeliacinio apskundimo terminui, jei sprendimas nėra apskųstas (CPK 233 str.), o apeliacinės instancijos teismo sprendimas ar nutartis įsiteisėja nuo paskelbimo dienos (CPK 340 str.), todėl draudimo įmonės neturi jokio teisinio pagrindo pripažinti draudiminiu įvykiu tik įsiteisėjusį ir neskundžiamą teismo sprendimą. Pripažįstant draudiminiu įvykiu tik neskundžiamą teismo sprendimą, susidaro keblė situacija: draudėjas priverstas pereiti visas teismines instancijas, nors ir būtų akivaizdus profesinės veiklos pažeidimas ir visi byloje dalyvaujantys asmenys sutiktų su teismo sprendimu ar nutartimi.

Jei viena iš šalių nesutinka su įsiteisėjusiu teismo sprendimu, ji turi galimybę minėtą teismo sprendimą apskųsti (CPK 353 str.).

Išvados

1. Privalomojo profesinės civilinės atsakomybės draudimo įvedimas turi ne tik įpareigoti atitinkamų sričių specialistus drausti savo civilinę atsakomybę, tačiau kartu ir išspręsti šios draudimo rūšies paskirties įgyvendinimo užtikrinimo problemą. Viena iš šios profesinės civilinės atsakomybės draudimo įgyvendinimo užtikrinimo problemų yra privalomai draustinių įvykių nustatymas.

2. Šiai problemai spręsti būtina nustatyti draudiminių įvykių nustatymo pagrindines nuostatas (kriterijus), nes sudaryti baigtinį draudiminių įvykių sąrašą neįmanoma. Vadovaujantis šiomis nuostatomis (kriterijais) būtų galima įvertinti, ar konkretus įvykis turėtų būti laikomas draudiminiu įvykiu.

3. Draudiminių įvykių nustatymo pagrindinės nuostatos (kriterijai) turėtų būti taikomos ir savanoriškajam profesinės civilinės atsakomybės draudimui, nes be šių nuostatų savanoriškasis profesinės civilinės atsakomybės draudimas dėl didelio nedraudiminių įvykių sąrašo,

nurodyto draudimo sutartyje ar taisyklėse, taip pat gali prarasti savo efektyvumą ir kartu neatlikti savo tiesioginės paskirties – apsaugoti draudėją nuo galimų turtinių nuostolių.

4. Pagrindinių nuostatų (kriterijų) įteisinimas ne tik išspręstų vieną iš profesinės civilinės atsakomybės draudimo paskirties įgyvendinimo problemų, bet kartu ir užtikrintų draudimo sutarties šalių teisėtų interesų pusiausvyrą, todėl šias nuostatas turėtų įteisinti įstatymas.

□□□

LITERATŪRA

1. **Lietuvos Respublikos** Konstitucija. – Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 1996.
2. **Valstybės** žinios. 1992. Nr. 28–810.
3. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 1999 m. gruodžio 27 d. nutarimas Nr. 1484 „Dėl teismo antstolių institucinės reformos metmenų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1999. Nr. 114–3306.
4. **Valstybės** žinios. 1996. Nr. 73–1742.
5. **Lietuvos Respublikos** civilinis kodeksas. – Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 1999.
6. **Civilinė** teisė. – Kaunas, 1997.
7. **Lexikon** der Wirtschaft Versicherung. – Berlin, 1976.
8. **Schierenbeck H.** Bank und Versicherungslexikon. – München, 1994.
9. **Klimavičius J.** Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius, 1993.
10. **UAB** „Lietuvos draudimo“ gyvybės draudimo 1997 m. liepos 25 d. Sutuoktuvinio draudimo taisyklės Nr. 003.
11. **Врагинский М. И.** Комментарий гражданского кодекса Российской Федерации. – Москва, 1994.
12. **Lietuvos Respublikos** baudžiamasis kodeksas. – Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 1999.
13. **UAB** Draudimo kompanijos „Hermis draudimas“ Sveikatos priežiūros įstaigų (gydytojų) profesinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 023.
14. **UADB** „Seesam“ Teisininkų (advokatų) civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 011.
15. **AB** „Lietuvos draudimas“ Notaro civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 019.
16. **AB** „Lietuvos draudimas“ Bendrosios profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 044.
17. **UAB** Draudimo kompanijos „Ūkio draudimas“ Draudimo brokerių profesinės savanoriško draudimo taisyklės Nr. 002.
18. **UAB** Draudimo kompanijos „Lindra“ Turto vertintojų civilinės atsakomybės savanoriškojo draudimo taisyklės Nr. 042.
19. **ADB** „Preventa“ Notarų civilinės atsakomybės, atliekant notarinius veiksmus, draudimo taisyklės Nr. 017.
20. **UADB** „Industrijos garantas“ Notarų civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 025.
21. **Lietuvos Respublikos** civilinio proceso kodeksas. – Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 1999.

□□□

Insurance Event as an Issue of professional Liability Insurance Purpose Realisation

*Doctoral Candidate Saulius Bulka
Insurance company „Lietuvos draudimas“*

SUMMARY

After introduction of mandatory professional liability insurance, the issue of this insurance type implementation has emerged. One difficulty is related to insurance events. Currently the conclusion of insurance contracts with very brief insurance events list is not restricted. As a matter of fact such contracts satisfy only insurance companies' interests. The danger arises that professional liability insurance will not serve its purpose, i.e. in many cases it will not protect the Insured from the damages arising in the course of professional activity. There is no legal order set that would assure the balance of interests between the parties concluding insurance contract, as well as implementation of professional liability insurance. The legitimisation of key regulations (criteria) for determination if a concrete event were to be considered as an insurance event, would be a way to solve this issue.

The article attempts to disclose the indications of insurance event excluding it from other events and to set the main regulations (criteria) for determination of insurance events.

